

3. Вакуліч Т. М. Психологічні особливості поведінки підлітків у мережі Інтернет. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка, 2006. Т. VIII, вип. 2. С. 41–47.
4. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
5. Ісакова Т. О. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. К., 2011. 47 с.
6. Яковицька Л. С. Психологічні особливості самореалізації особистості в кіберпросторі. *Moderní aspekty vědy: XIV. Díl*, 2021. С. 307–317.

ПСИХОАНАЛІЗ В ОСВІТІ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ДЛЯ РОЗУМІННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Коробко Яна Володимирівна

кандидат філософських наук,
асистент професора кафедри наук про здоров'я
факультет здоров'я та фізичного виховання
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Пріоритизація питання психічного здоров'я серед студентів в сьогоdnішніх умовах психічного тиску політично-безпекової невизначеності проявляється на фоні зростання випадків депресії, тривоги та інших психічних розладів. Психоаналітичний підхід може запропонувати інструменти для раннього виявлення та профілактики цих питань, а також нові стратегії для створення більш сприятливого навчального середовища, особливо, в умовах фокусу сучасної освіти здебільшого на когнітивних

аспектах, що ігнорує вплив емоцій та несвідомих конфліктів на процес навчання. А об'єднання психоаналізу з іншими науками (педагогікою, соціологією) відкриває нові перспективи для дослідження психологічних засад освітніх процесів в глибшій перспективі.

Незважаючи на зростаючий інтерес, більшість досліджень в Україні зосереджені на застосуванні психоаналітичних методів у клінічній практиці, а не в освітньому процесі. Проте поступово зростає інтерес до міждисциплінарних досліджень, що поєднують психоаналіз з педагогікою, соціологією та іншими науками.

Що стосується закордонної практики, то французькі психоаналітики, такі як Франсуа Дольто, зробили значний вклад у розвиток психоаналітичної педагогіки, яка фокусується на емоційних потребах молоді і створенні сприятливого навчального середовища.

Мета статті: виявити, як психоаналітичний підхід може сприяти створенню комфортнішого навчального середовища, яке б враховувало емоційні та психологічні потреби студентів і вчителів, покращуючи психічне благополуччя в освітніх закладах.

Виклад основного матеріалу. Психічне здоров'я - багатогранне поняття. Освіта відіграє ключову роль не лише в інтелектуальному розвитку людини, а й у формуванні її особистості та психічного здоров'я. Однак, сучасна освітня система часто не в змозі забезпечити необхідну підтримку для студентів та педагогів, які зіштовхуються з питаннями погіршення психічного здоров'я, а саме стрес, виснаженність, тривога, депресія, апатія та більш серйозні розлади.

Окрім того, для студентів перехід до студентського життя часто супроводжується новою самостійністю, академічним тиском, фінансовими труднощами, соціальною адаптацією та відсутністю звичних сімейних систем підтримки. Незважаючи на зростання розуміння цінності психічного здоров'я серед студентів, заклади вищої освіти зіштовхуються з низкою

труднощів у забезпеченні ефективної підтримки психічного благополуччя своїх студентів. Згідно з останніми дослідженнями 15 із 100 студентів полишають навчальний заклад через проблеми психічного здоров'я [5].

Що стосується педагогів, то працювати в освітній сфері - це одночасно захоплююче і вимогливе заняття, оскільки вчителі можуть мати глибокий вплив на розвиток і благополуччя студентів, їхня роль не обмежується лише викладацькою аудиторією. Для деяких викладачів ця реальність може бути складною, особливо коли вони мають справу з молодими людьми, які страждають від розладів психічного здоров'я.

Фрейд і його послідовники звернули увагу на те, що несвідомі конфлікти та бажання можуть сильно впливати на повсякденне життя, а значить, і процес навчання [Freud S. с. 45]. Наприклад, негативний досвід взаємодії з вчителями в підлітковому та юнацькому віці може призвести до труднощів у навчанні в подальшому житті. Знання про принципи психоаналізу, зокрема, явище переносу дозволяє вчителям краще розуміти своїх учнів і будувати з ними більш ефективні відносини. Перенос у стосунках вчитель-учень, вчитель-вчитель, учень-вчитель, учень-учень не є нейтральним або "об'єктивним", оскільки залучає "психічний апарат" [Freud S. с. 201] інших суб'єктів, використовуючи обов'язковий фільтр свого власного. Тому будь-які стосунки в освітньому просторі проходять через фільтр власного психічного апарату та стану. Таким чином, ми маємо справу з клінічним підходом психоаналітичного спрямування, який збагачує навчання та дослідження, особливо в контексті освіти. Психоаналітичний підхід збагачує психологію, психіатрію, освіту і навчання як своїми втручаннями, так і дослідженнями. Однак він не ототожнюється з жодною з цих галузей, оскільки за своєю суттю є "світським", як зазначав [Freud S. с. 98]. І донині він продовжує розширюватися та адаптуватися до нових клінічних ситуацій.

Стаття пропонує розглянути групи Балінта як ефективний інструмент для професійного розвитку вчителів, зокрема для дослідження та розуміння психологічних аспектів педагогічної діяльності.

Ключові ідеї:

- Групи Балінта дозволяють вчителям досліджувати власні емоції, переживання та установки, які впливають на їхню роботу з учнями.
- За допомогою груп Балінта вчителі можуть усвідомити, як несвідомі процеси впливають на їхні взаємовідносини з учнями та колегами.
- Учасники груп Балінта отримують можливість глибше зрозуміти свою професійну роль та розвинути свою педагогічну ідентичність.
- Групи Балінта допомагають вчителям встановити більш ефективні взаємовідносини з учнями та колегами, а також краще розуміти динаміку класу.
- Учасники груп Балінта можуть обговорити конфліктні ситуації, які виникають у їхній роботі, та знайти способи їх вирішення.

Типові теми, що обговорюються в групах Балінта:

- Взаємовідносини "вчитель-учень": Фасцинація окремими учнями, труднощі у встановленні контактів, проєкція власних переживань на учнів.
- Взаємовідносини між колегами: Конфлікти, співпраця, ідеалізація або девальвація колег.
- Вплив особистісних проблем на професійну діяльність: Як особисті переживання впливають на педагогічну практику.

Групи Балінта є цінним інструментом для підвищення якості освіти, оскільки вони допомагають:

- Покращити розуміння педагогічних процесів: Вчителі отримують можливість глибше зрозуміти, що відбувається в класі на психологічному рівні.

- Розвинути емоційний інтелект вчителів: Вчителі навчаються краще розуміти свої емоції та емоції інших людей.
- Створити більш сприятливе навчальне середовище: Завдяки кращому розумінню себе та інших, вчителі можуть створити більш сприятливе навчальне середовище для учнів.
- Покращити професійне самопочуття вчителів: Групи Балінта допомагають вчителям впоратися зі стресом і вигоранням.

Група Балінта дозволяє краще зрозуміти переплетення особистих психічних просторів, простору класу, закладу, зв'язків із зовнішнім соціальним та сімейним середовищем. Психічні структури стають більш гнучкими; відбувається більш доречне залучення у повсякденну роботу.

Соціальна психологія вивчає циркуляцію інформації, ролі, статуси, щоб зрозуміти, наприклад, організацію навчального закладу. Однак цей підхід нехтує несвідомим виміром. Зв'язок, встановлений з психоаналізом, починаючи з вивчення малих груп, дозволив отримати інші освітлення: переходи між індивідуальною суб'єктивністю та груповою розмірністю були поглиблені [Anzieu D. с.200]. Контексти групи та інституції фактично нав'язуються при клінічному втручанні або дослідженні: особиста та професійна ідентичність інтеріоризує елементи історії або функціонування інституції. Таким чином, нарцисизм, основа ідентичності суб'єкта, пов'язаний з "несвідомим закладу", сплетеним з фундаментальних міфів, цінностей, очікувань та колективних захисних механізмів (Kaës R. с.198).

Висновки. Психічне здоров'я в освітньому контексті є багатограним явищем, яке вимагає комплексного підходу і залучення не лише свідомих когнітивних процесів, а й безсвідомих афективних. Спочатку використовуваний в медицині, психоаналіз знаходить застосування в різних сферах, включаючи освіту. Хоча ЗВО продовжують приділяти пріоритет добробуту студентів, застосування психоаналізу в галузі освіти відкриває захоплюючі перспективи. А саме, групи Балінта, як інструмент

психоаналізу, пропонують цінні інсайти для розуміння динаміки взаємодії вчителів та учнів, допомагають педагогам усвідомити свої несвідомі механізми, які впливають на навчальний процес, та розвинути більш ефективні стратегії взаємодії і покращити психологічний клімат в освітньому середовищі.

Ідея «освітнього простору», що сприяє здоров'ю, базується на розумінні того, що ВНЗ може відігравати важливу роль у підтримці учнів, включаючи їхнє психічне здоров'я. Інвестування в профілактику психічних розладів серед студентів є більш ефективним, ніж лікування наслідків, що і дозволяє створити більш здорове і продуктивне навчальне середовище.

Список використаної літератури

1. Anzieu D. Le Moi-peau. Paris: Bordas Editions, 1993, 254 p.
2. Freud S. L'interpretazione dei sogni. Milano: Rusconi Libri, 2016, 560 p.
3. Kaës R. Les alliances inconscientes. Paris: Dunod, 2014, 264 p.
4. Kaës R. L'appareil psychique groupal. Paris: Dunod, 2010, 280 p.
5. Meldrum L., Venn D., Kutcher S. La sante mentale a l`ecole: le personnel enseignant peut agir concretement. URL: http://psychanalyse.com/pdf/SANTE%20MENTALE%20Issue8_Article1_FR.pdf (дата звернення 08.10.2024)